

ΟΙ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΙ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ*

Μάριος Σαρρής

Το άρθρο αυτό γράφεται με αφορμή το τελευταίο βιβλίο του Καθηγητή Ανδρέα Θεοφάνους το οποίο φέρει τον τίτλο «Η Δεκαετία των Κρίσεων και το Αύριο». Γράφεται, επίσης, ως απάντηση στην πρόκληση για μια σύντομη ελληνόγλωσση βιβλιοκριτική. Στη βάση των δημοσιευμάτων για τις ενδεχόμενες υποψηφιότητες των ακαδημαϊκών Ανδρέα Θεοφάνους και Νίκου Χριστοδουλίδη στις επερχόμενες προεδρικές εκλογές, θεώρησα αυτονόητη την καταληκτική σύζευξη της παρουσίασης ενός πολιτικού βιβλίου με το ζήτημα του ρόλου των ακαδημαϊκών στην πολιτική.

Κέλυφος του νέου βιβλίου του Ανδρέα Θεοφάνους είναι ένα καλά σχεδιασμένο εξώφυλλο των εκδόσεων Σιδέρη το οποίο κρύβει μια εξαιρετη ανθολογία κειμένων. Τα δισέλιδα αυτά κείμενα αποτελούν επιλεγμένο μέρος της αρθρογραφίας του Καθηγητή σε ελληνόγλωσσες εφημερίδες της Κύπρου κατά την περίοδο 2011-2021 και συγκροτούν μια σειρά διεισδυτικών παρεμβάσεων στις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις αυτής της περιόδου. Λαμβανομένης υπόψη τόσο της ποιότητας της συγκεκριμένης σειράς κειμένων όσο και της θεματικής της ευρύτητας, δε θα ήταν καθόλου υπερβολή το συγκεκριμένο βιβλίο να χαρακτηριστεί «αποθησαύρισμα» (treasure chest) μιας ιστορικής ανατομίας κρίσεων που μάστιξαν την χώρα την περασμένη δεκαετία.

Το βιβλίο, το οποίο προλογίζει ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης, είναι θεματικά οργανωμένο σε πέντε κύριες ενότητες οι οποίες καλύπτουν το κυπριακό και την τουρκική πολιτική, το περιφερειακό, ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον, την οικονομική κρίση και την πανδημία, τη δημόσια πολιτική και τα κοινωνικά ζητήματα και, τέλος, τις «φιλοσοφικές τοποθετήσεις» του συγγραφέα. Με εξαίρεση την τελευταία, η οποία φέρει ένα μάλλον αδόκιμο τίτλο, οι πρώτες τέσσερις ενότητες ανταποκρίνονται σχεδόν πλήρως στο θεματικό περιεχόμενο

Ο Δρ Μάριος Σαρρής είναι Επίκουρος Καθηγητής της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.

* Το κείμενο αυτό έχει δημοσιευθεί στην εφημερίδα *Σημερινή* στις 16/1/2022 καθώς επίσης και στον ηλεκτρονικό Φιλελεύθερο στις 19/1/2022.

των άρθρων. Η ταξινόμηση που έγινε από τον Καθηγητή συνιστά ηράκλειο άθλο ειδικά αν λάβει κανείς υπόψη ότι η οργάνωση των άρθρων σε θεματικές κατηγορίες συντελέστηκε εκ των υστέρων. Όσο για την τελευταία ενότητα, αυτή εκπροσωπεί την φιλότιμη προσπάθεια του συγγραφέα να συμπεριλάβει άρθρα πολυποίκιλης θεματικής ύλης και θα μπορούσε να αποδοθεί καλύτερα με τον υπότιτλο «Γενικές Πολιτικές Τοποθετήσεις». Διότι, το πόνημα του Ανδρέα Θεοφάνους αποτελεί στην ολότητα του ένα *εξόχως πολιτικό βιβλίο* και ως τέτοιο πρέπει να αξιολογηθεί.

Ο σκοπός για τον οποίο γράφηκαν αρχικώς τα άρθρα έχει καθορίσει σε μεγάλο βαθμό το μέγεθος, το ύφος και το συναισθηματικό υπόστρωμα των κειμένων. Τα πολύ σύντομα αυτά άρθρα καθιστούν το βιβλίο ένα εξαιρετικά ευχάριστο ανάγνωσμα. Οι αρχικοί περιορισμοί υποχρέωσαν τον συγγραφέα να υιοθετήσει μια ιδιότυπη ακρίβεια λόγου η οποία συνδυάζει την αναλυτική του δεξιότητα με την απαιτούμενη λιτότητα κειμένου. Κοντολογίς, ο Θεοφάνους εμφανίζεται αναλυτικός χωρίς να γίνεται φλύαρος. Λείπουν οι πλατειασμοί, οι πληθωρικές εκφράσεις και οι λογοτεχνικές φανφάρες. Τα κείμενα επίσης αποπνέουν μια κριτική ηρεμία η οποία συνδυάζει την ακαδημαϊκή αποστασιοποίηση του συγγραφέα με την καυστικότητα της κριτικής την οποία ασκεί στο πολιτικό στερέωμα της χώρας. Και πάλι κοντολογίς, ο Θεοφάνους παραμένει ήρεμος χωρίς να γίνεται απαθής. Ο δωρικός χαρακτήρας των κειμένων και η στωική προδιάθεση του συγγραφέα καθιστούν το βιβλίο καταφύγιο στον κυκεώνα της ερειστικής πολυλογίας που κατατρέχει τον δημόσιο μας βίο.

Επειδή ακριβώς το βιβλίο είναι τόσο καλό στο *τι λέει*, δικαιούται κάποιος να ασκήσει μερική κριτική στο *τι δεν λέει*. Παρά την εντυπωσιακή γκάμα θεμάτων τα οποία καλύπτει, απουσιάζει η οποιαδήποτε λεπτομερής ανάλυση της *στρατιωτικής διάστασης* του κυπριακού ζητήματος. Ο Θεοφάνους βέβαια δεν είναι στρατιωτικός εμπειρογνώμονας και η δική του σιωπή στο θέμα αυτό συνιστά διακριτική προσαρμογή σε μια γενικότερη τάση του πολιτικού συστήματος να αναλώνεται σε νομικές προσεγγίσεις του κυπριακού προβλήματος και να παραγνωρίζει εντελώς τους παράγοντες *σκληρής ισχύος*. Σε αντίθεση με το γειτονικό Ισραήλ όπου η στρατιωτική εμπειρογνωμοσύνη διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση πολιτικής, το θέμα αυτό αποτελεί ταμπού στην δημόσια σφαίρα της μακαρίας νήσου. Αυτό το *δημόσιο σύνδρομο πολιτικής ανοησίας* (δική μου ορολογία) είναι αποτέλεσμα της συντριπτικής στρατιωτικής ήττας την οποία υπέστησαν οι ελληνοκύπριοι το 1974 και της τραυματικής τους άρνησης να συζητήσουν την καταθλιπτική για αυτούς ανισορροπία στρατιωτικής ισχύος στην ευρύτερη περιοχή της ανατολικής Μεσογείου. Παραμένει όμως αδήλωτο γεγονός ότι ο διάβολος της επισφάλειας μιας οποιασδήποτε πολιτικής λύσης στο κυπριακό δεν βρίσκεται στους νομικούς όρους της ομοσπονδιακής

διάρθρωσης του κράτους αλλά στις λεπτομέρειες των *ευρύτερων* στρατιωτικών ρυθμίσεων.

Ενώ το βιβλίο είναι αναντίλεκτα πολιτικό, οι προσεγγίσεις του Καθηγητή εκπροσωπούν τη διαλάλητη «ακαδημαϊκή ματιά» (academic gaze) στην πολιτική. Το πλεονέκτημα που απολαμβάνει η ακαδημαϊκή θεώρηση της πολιτικής αξιοποιείται συχνά σε Δυτικές κυρίως χώρες, όπου ακαδημαϊκοί καλούνται να υπηρετήσουν σε ύψιστα πολιτειακά αξιώματα, και συνοψίζεται σε τρία κύρια χαρακτηριστικά. Πρώτο, η αποστασιοποίηση των ακαδημαϊκών από τα κέντρα άσκησης μικροπολιτικής εξουσίας τους επιτρέπει την προώθηση μεταρρυθμιστικών αλλαγών χωρίς υπολογισμό του κομματικού κόστους. Ο όγκος του μεταρρυθμιστικού έργου το οποίο έχει επιτελεστεί από την κυβέρνηση Νίκου Αναστασιάδη σε δύσκολους τομείς όπως η υγεία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην πολιτικά οξυδερκή επιλογή του Προέδρου να διορίσει μη κομματικά στελέχη στα συγκεκριμένα υπουργεία. Δεύτερο, οι ακαδημαϊκοί διαθέτουν συνήθως μια συγκροτημένη αντίληψη των ζητημάτων πολιτικής που τους επιτρέπει να έχουν *ολιστικές προσεγγίσεις*. Δεν είναι καθόλου τυχαίο που ο Νίκος Χριστοδουλίδης θεωρήθηκε ως ο «αρχιτέκτονας» της πολιτικής της προσέγγισης φιλοδυτικών κρατών στην περιοχή της Λεβαντίνης η οποία τελικώς έσυρε ακόμα και την ελληνική διπλωματία στη Μέση Ανατολή. Αντίστοιχα, ο Ανδρέας Θεοφάνους χαρακτηρίστηκε ως ο «θεωρητικός» του διακομματικού πολιτικού μετώπου το οποίο συστάθηκε εναντίον του σχεδίου Ανάν και ο «πατέρας» της ιδέας για μια εξελικτική λύση του κυπριακού μέσα από την εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης. Σε αντίθεση με τις συνεκτικές και συστηματικές προσεγγίσεις των ακαδημαϊκών, οι πρακτικές των επαγγελματιών της πολιτικής χαρακτηρίζονται συνήθως από μεγαλύτερη αποσπασματικότητα, ασυνέπεια και αντιφατικότητα. Και τρίτο, οι πολιτικές στάσεις των ακαδημαϊκών, οι οποίες είναι συνήθως το απαύγασμα μιας μακροχρόνιας ακαδημαϊκής ενασχόλησης με το αντικείμενο τους, χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη διαφάνεια σε σχέση με τις παρασκηνιακές κομματικές διεργασίες συγκρότησης πολιτικής. Βρίσκονται αποτυπωμένες στα συγγράμματα τους, συχνά τυγχάνουν απλοποίησης για να είναι προσιτές στον κάθε πολίτη, και σας περιμένουν στο ράφι του βιβλιοπωλείου.